

ПОЛЬСЬКІЙ ДОСВІД ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Вацьковські Казімеж Станіславович,
д.е.н., проф., зав. кафедри інформатичних
систем Варшавського технологічного
університету «Варшавська політехніка»,
Польща,
Гордієнко Лариса Юріївна,
к. е. н., доцент, доцент кафедри державного
управління, публічного адміністрування та
регіональної економіки
ХНЭУ ім. С. Кузнеця

Політичні перетворення 1989 р. (вільні демократичні вибори), які відбулися у Республіці Польща поклали початок реформування держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування.

Реформи у Республіці Польща проходили у кілька етапів (табл. 1).

Адміністративна реформа, яка стартувала 1 січня 1999 року, запровадила триступеневу структуру адміністративного поділу Польщі: органи самоврядування на рівні воєводств, повітів та гмін. У 2004 році процес реформ було закінчено прийняттям законів про фінансування воєводських і регіональних структур.

Таблиця 1

Етапи проходження реформ держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування у Республіці Польща [1]

Етапи	Характеристика
I	Відродження самоврядування на рівні гмін (1989 р.)
II	Прийняття закону «Про територіальне самоврядування» від 08.03.1990 р.
III	Реалізація програми розширення повноважень великих міст (1994 – 1996 рр.)
IV	Реформа адміністративно-територіального устрою (1998 – 1999 рр.)

Метою адміністративної реформи в Республіці Польща, передусім, було: наблизити владу до людини, створити самоврядні органи на взірць західноєвропейських країн та вдосконалити управління на місцях таким чином, щоб пересічний громадянин не витрачав багато часу на вирішення своїх повсякденних проблем, а влада завжди знаходилася поруч.

Наступний крок на шляху реформи – створення органів самоврядування у воєводствах. У результаті їх кількість зменшилася від 49 до 16. Міста, які позбулися статусу воєводських, стали міськими повітами, або містами на правах повіту. Загалом виникло 65 міських повітів, 314 земських повітів та 2 489 гмін (табл. 2).

Таблиця 2

Новий територіальний устрій Республіки Польща: середній розмір та діапазон [2]

Показники	Муніципалітети (гміни)	Рівень повіту	Регіональний рівень (воєводство)
Кількість адміністративних одиниць	біля 2500	308 + 65 міст зі статусом повіту	16
Площа (кв. км) середня	125	836	19.500
мінімальна	2	13	9.415
максимальна	625	2.987	35.612
Населення (тисяч) середнє	15,5	104	2.420
мінімальнє	1,3	22	1.018
максимальнє	931,5	1.628	6.689

Нині в Республіці Польща гміна стала основною ланкою територіальних органів самоврядування, незалежною від повіту та воєводства. В країні створено 16 воєводств, але влада практично повністю перейшла до сейму – представницького органу, який формує правління воєводства. Окрім того, зі попередньої організаційної структури залишився представник уряду з дуже вузькими повноваженнями – воєвода. Отже, сьогодні на регіональному (воєводському) рівні Республіка Польща має два паралельні органи влади: представників уряду, які належать до партії, що створює уряд у загальнонаціональному масштабі, та представників громади, обраних до малого сейму. Кожний рівень адміністра-

тивної влади повинен розуміти зону своєї відповідальності та мати належні фінансові ресурси для виконання повноважень, що зафіксовано у відповідному законі [3].

Завдання та відповідальність центральних і місцевих органів влади Республіки Польща у післяреформений період подані в табл. 3.

Таблиця 3

Завдання та відповідальність центральних і місцевих органів влади Республіки Польща у післяреформений період [3]

Рівень (орган) влади	Завдання та відповідальність
1	2
Гмінні органи самоврядування	Дотримання порядку у гміні, управління територією, охорона навколишнього середовища, утримання доріг і мостів, організація дорожнього руху, водоканали, каналізація, ліквідація та очищення комунальних стоків, утилізація комунальних відходів, забезпечення постачання електроенергії й тепла, місцевий транспорт, охорона здоров'я, соціальна допомога, комунальне і житлове будівництво, утримання дошкільних, шкільних та інших навчальних закладів тощо
Повіти, що знаходяться поблизу гмін	Порядок на території, утримання лікарень, охорона середовища, соціальна допомога, безпека громадян, а також послуги для сільського господарства і банки
Органи місцевого самоврядування	Міські, сільські гміни та повіти відповідають за організацію надання соціальних послуг, управління загальним майном певної громади й основними службами, що обслуговують громаду. До відання повіту, зокрема, належать: лікарня (охорону здоров'я фінансують регіональні каси допомоги), середні школи, установи культури, дороги, різні служби та інспекції
Органи регіонального самоврядування	<i>Регіональне самоврядування</i> діє у воєводствах і опікується головним чином втіленням регіональної політики та створенням стратегічних умов для економічного розвитку на певній території, вирішенням структурних проблем регіону. Відповідно до Закону про органи самоврядування воєводств 1998 р., вони співпрацюють із урядом, місцевими органами самоврядування і певною мірою курують функціонування деяких галузей колективного життя, наприклад: національна культура, освіта, охорона здоров'я, підтримання належного стану доріг у регіоні
Маршалок воєводства	одночасно є головою правління воєводства – виконавчого органу воєводського самоврядування, що складається з п'яти осіб. Він організує роботу правління та бюро. Маршалок обирається малим воєводським сеймом абсолютною кількістю голосів
Уряд і урядова адміністрація (центральна та територіальна)	реалізують політику держави і керують справами загальнодержавного характеру. Більшість територіальних адміністрацій функціонує в рамках воєводських адміністрацій та підпорядковується воєводі. Окрім цього, воєвода контролює діяльність усіх ланок територіального самоврядування в його воєводстві, а також представляє Дер-

1	2
	жавну скарбницю (згідно із Законом про державну адміністрацію у воєводстві 1998 року). Воєводу призначає і відкликає Голова Ради Міністрів на пропозицію Міністерства внутрішніх справ та адміністрації Республіки Польща

Підсумовуючи, можна зазначити, що реформа територіального устрою Республіки Польща була відносно добре підготовлена у 1997 – 1998 рр. та ефективно впроваджена починаючи з 1 січня 1999 року. Проведена реформа забезпечила децентралізацію та гарантувала право територіальних громад на самостійне вирішення місцевих справ.

Ефективність процесу децентралізації публічного управління у Республіці Польща, на думку П. Антковяка [4], була досягнута завдяки дотриманню принципу права суспільства до здійснення публічної влади у власних інтересах громади. Така влада стає інструментом виразу інтересів локальної громади та сприяє її участі у публічному управлінні.

Отже, Республіка Польща стала першою центральноєвропейською державою, яка створила міцні регіони з відносно великою автономією та провела всеохоплюючу реформу територіально-адміністративної структури, яка сприяла зростанню ролі громади у розвитку держави та суспільства.

Враховуючи, що серед основних завдань реформування публічного управління в Україні обрана децентралізація, позитивний практичний досвід Республіки Польща має бути досліджений та проаналізований при здійсненні відповідних реформ в Україні.

Література:

1. Децентралізація публічної влади: досвід європейських країн та перспективи України / О. Бориславська, І. Заверуха, Е. Захарченко та ін. ; Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO. – К. : ТОВ «Софія», 2012. – 128 с.

2. Досвід Польщі у реформуванні громад базового рівня [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://crps.sumynews.com/publications/item/55-dosvid-polshhi-u-reformuvanni-gromad-bazovogo-rivnya.html>.

3. Сосновскі Р. Польський досвід у сфері реформування держави і побудови розвинутого місцевого самоврядування [Електронний ресурс]. / Р. Сосновскі – Режим доступу : <http://cityukraine.info/?ch=3&fl=poland>.

4. Antkowiak P. Decentralizacja władzy publicznej w Polsce na przykładzie samorządu terytorialnego [Електронний ресурс]. / Р. Antkowiak – Режим доступу : <https://repozytorium.amu.edu.pl>.